

Naujienu Antroji Dalis

NR. 877

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXIII METAI

Dienų skeveldros

I.

Atsiverčiame "Lietuvių Enciklopedijos" 23 t. 302 psl. ir skaitome:

Pornografija (iš gr. porno "ištvirkėlė" ir grapho "rašau")

I. nepadori, nešvanki, ciniška literatūra, kur aprašoma ištvirkavimo scenos, dažnai iš prostitučių ir jų globėjų gyvenimo ir kt.;

II. nepadorūs obsceniški piešiniai, fotografijos ir kt. Daugumas valstybių griežtai kovoja prieš p. ir kt. pornografiniai leidiniai konfiskuojami"

Iš kur čia kalba apie pornografiją? Ogi San Francisco įvykęs Amerikos knygų asociacijos suvažiavimas, ir nutarta "vardan istorijos" telkti (žinia, ne kiekvienam lankytojui prieinamai) visą pornografiją. Tai tiek.

Plati tema: kur ir kieno sukurama pornografija. Juk be anglių — pirmųjų pornografinių knygų jau 16 ir 17 amž. ne kas kitas tesimėgavo kurti ir platinti.

1923 m. Ženevoje (Tautų Sąjungai globojant) pasirašyta kovai su pornografija sutartis. Pasirašė 23 valstybės. O kiek tautų priklausė Tautų Sąjungai? Visų pirma prieš tokią konvenciją pasisakė Sovietų Sąjunga. Ir kas? Kai Ispanijoje pilietinio karo eigoj patikrinta Sovietų ambasada, kas gi? Ogi rasta pundai "pirmos rūšies" pornografijos. Ekspertai nustatė, kad darbas atliktas Sovietų Sąjungos. O dabar ar ne Kuba gamina ir infiltuoja į Pietų Amerikos valstybes, o iš ten į JAV.

II.

Keistos laikuos gyvenam, — anot anglo Brown. "The Sunday Express" pranešimu, ir kas čia mūs laikų dorovė besisugaudys. Laikraštis pasisakė prieš parlamento nutarimą leisti praktikuoti homoseksualizmą tarp "suaugusių ir gera valia sutinkančių vyrų".

Olandijoje eina dar toliau. Ana, Rotterdame įvyko sutuoktuvės tarp 26 m. Rieter ir 24 m. Knockhart. Abu labu vyrai! Sutuokė Tėv. Omtrigt. Dalyvavo vieno iš jaunųjų motina, graudžiai verkdam. Susituokiantys vyrukai užsidėję palaimintus žiedus prisiekė "vienas antrą mylėti ir gerbti."

Olandijoje kilo triukšmas, į kurį įsimaišė vyskupas Janzenas aiškindamas, kad tai nebuvo sutuokimas, o tik mišios pagalbinčios vienas antrą gerbti. Tėvas Schilt pareiškė: "norime pagalbėti homoseksualistams. Norime pagalbėti nugaltėti tuo reikalu religinius reika-

lavimus, bet nesankcijuonuo-jame jų veiksmo kaip sakramento. Žiedais sumainymas atliekamas tarp savyje sutariančių vyrų".

Keista ar ne?

III.

Kaip Maskva šaukia, taip jos vergūžiai atsišaukia. Po rašytojų suvažiavimo Maskvoj įvyko ("respublikinis") pirminių partinių organizacijų Maskvos nutarimų svarstymas. Pasirodo, ne visi okupuotos Lietuvos rašytojai yra partiečiai. Partiniai smogikai, kaip J. Macevičius, A. Jonynas, A. Baltakis, A. Pocius, Miežlaitis skundėsi savo tarpo bėdomis. Jaunoji rašytojų karta esą nepaisanti partijos interesų. Koks partiečių įniršimas, matyt iš atskirų žodžių panaudotų smogikų kalbose: voluntarizmas, subjektivyvizmas, anarchizmas, šliaužiojimas bažnyčių prieangyje, estetizmas, prasilenkimas su liaudimi ir t. t. ir t. t. Šnekterėjo ir buvęs viceprezidentas Baltušis. Čia jo kalbos mažytė ištraukėlė iš "Literatūros ir Mėno":

pasisakė prieš kai kurių klausimų suprastinimą literatūroje. Didelės, epopėjinės drobės vertas naujas valstiečių požiūris į kolektyvinę žemę, taip pat ir tie seno požiūrio likučiai, kurie dar giliai įsišakniję psichologijoje ir su kuriais dar nelengva kovoti. Rašytojas savo kūrinys kuo atviriau turi kalbėti su skaitytoju, kartu su juo spręsti klausimus, tegu ne visada rožinius ar malonius. Ir niekad nepamiršti partinės pozicijos.

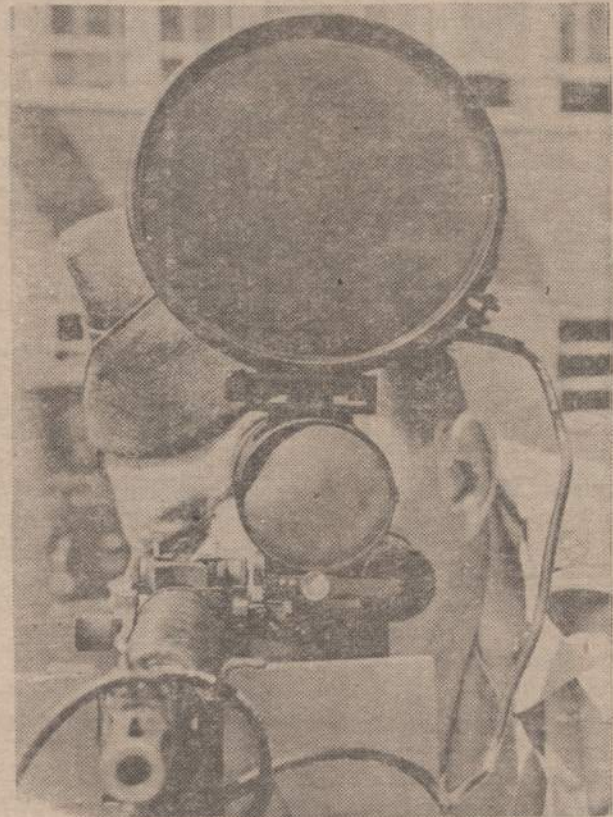
IV.

Pro Prancūziją atėjo smulkesnių žinių apie suvažiavimą Maskvoj. Ir taip, nuteistųjų rašytojų Sjniovskio ir Danielo stverti ir sukanđzioti šokosi nobelio laureatas šolochovas: "Mes ištikimi Lenino mokiniai netikime į absoliutišką laisvę pasaulyje, kuriame vyksta kruvinas karas Vietname, atgyja fašizmas Vokietijoje ir t. t. ir t. t.

Laisvės trokštantys Sovietų rašytojai pašnibždomis kalbėjo: "Nusigėręs senis, negalėdamas pats burašyti, skaito žinote ko parašytus pareiškimus". Ir vėl: "Šis paklaikęs senis tarp inteligentų žmonių ir rašytojų nebeturi jokio vardo. Jo knygu pundai pelyja knygynuose..."

Tuo pat metu buvo teisiama ir nuteista poetai (20 - 19 metų amž.) Vladimiras Bukovskis, Delone ir Kuševas.

(Nukelta į 2 psl.)

Paveiksle matomas vyras nėra atkeliavęs iš Marso ar kitos planetos. Tai New Jersey Tautinės Gvardijos kareivis su nauju šautuvu. Ginklas turi specialų infraraudonų spindulių taikiklį su lempa. Šautuvai bus vartojami riaušių kontrolei. Jie ir nakties metu yra nepaprastai taiklūs.

Atviras laiškas Jurgiui Jašinskui

"DANOS" OPEROS REIKALU

Gerbiamas Pone Jašinske, Lietuvių kultūrinio gyvenimo temomis dažnai mėgstama bėgti į spaudą. Dėl komp. J. Gaidelio sukurtos operos "Dana" galėjote parašyti asmeninį laišką Chicagos Lietuvių Operai ir būtų te gerai išsamų atsakymą. Tačiau gal ir gerai, kad šis reikalas keliamas spaudoje. Visuomenė smulčiau sužinos, kodėl operos "Dana" pastatymas atidėtas kitam sezonui.

Pageidaujate užkulisų. Nuo 1957 m. dalyvauju Operos chore, 7 metus ėjau įvairias pareigas valdybose. Turėjau laimės padainuoti ir užkulisuose. Užkulisų galima rasti kiekvienoje organizacijoje. Jei kas paskolintų laiko, ta tema galima būtų parašyti įdomią knygutę. Tačiau po to knygutės autorius, be abejo, turėtų iškelti į Australiją ar Braziliją tolimesniam apsigyvenimui.

Paprastai nevysi užkulisiai leistina minėti spaudoje. Gal jie labai patenkintų smalsuolių interesus, tačiau kai kam sudarytų didelių nemalonumų, sudrumstų kai kieno tarpusavio santykius, sukeltų bereikalingo kiršinimo ir tik pakenktų lietuviškos kultūros ugdymui.

Manau, kad jums pilnai pakaks, jei vietoje pageidaujamo užkulisio bus nurodytos tikrosios priežastys. Priežastys, kurių dėka buvo pasirinkta Beethoveno "Fidelio", o J. Gaidelio

"Dana" atidėta tolimesniam laikui.

Pirmiausia noriu pacituoti Jūsų straipsnio sakinį: "... Fidelio yra tarytum archyvinis atradimas Amerikoje: ji nė karto nėra šiame krašte išvydusi rampos šviesos."

Dabar aš noriu šią teoriją visiškai sugriauti. Pavardius archyvus paaiškėja, kad 1839 m. Inverarity Co. pastatė "Fidelio" New Yorko Park Theatre. Ji buvo vaidinama eilės vokiečių kompanijų tame pačiame New Yorke. Metropolitan Operoje "Fidelio" pirmą kartą pasirodė 1884 m., diriguojant dr. L. Damrosch. Vėliau ją stantant Leonoros rolę dainavo Margaret Matzenauer ir Kristen Flagstad. Dirigavo Gustav Mahler, Artur Bodanzky ir Bruno Walter. Paskutiniu laiku ši opera buvo statyta 1900 m., 1962/3 m. sezone ir 1966 m. pradžioje. Leonoros rolę dainavo Birgit Nilsson, o dirigavo Karl Boehm. "Fidelio" opera buvo suvaidinta San Francisco mieste 1964 m. ir San Antonio, Texas, 1966 m. Chicagos Lyric Operoje ši opera išvydo sceną 1961 m. Leonorą dainavo Nilsson, dirigavo Cluytens. A. Kučiūnas buvo dirigento asistentu ir dalyvavo operos paruošime. Lyric Opera naudojo Chicagos Civic Operos rūbus ir gaidas. Iš to galima spręsti, kad "Fidelio" buvo sta-

(Nukelta į 2 psl.)

ATVIRAS LAIŠKAS JURGIUI JAŠINSKUI

(Atkelta iš 1-mo psl.)

toma ir Chicago Civic Operos gyvavimo laikais.

Tiek įrodymų gal pakaks. Jūs minite muzikos kritiką Michael Steinberg ir, atrodo, juo remiatės. Bet gal jis tik norėjo teigti, kad "Fidelio" pirmą kartą statoma Amerikoje koncertinėje formoje. Nejaugi geriausiai pasaulėje informuotos spaudos, didžiausio Bostono dienraščio "The Boston Globe" muzikos kritikas nežinotų, kad "Fidelio" yra daug kartų įvairiose Amerikos vietovėse statyta ir tebėra statoma?

Lietuviškos operos pastatymo sunkumai nėra taip lengvai įveikiami, kaip iš tolo žiūrint gali kaiti atrodyti. Yra tiesa, kad 1966 m. sausio mėn. "Drauge" buvo paskelbtas Chicagos Lietuvių Operos trimečio planas: 1967 m. — Karnavičiaus "Gražina", 1968 m. — Gaidelio "Dana" ir 1969 m. — simfoninis koncertas su Čiurlionio "Jūra" ir lietuvių kompozitoriaus kantata. Planas buvo tikrai lietuviškas ir gražus. Tačiau "Gražinos" rengimo praktika atvėrė keletą netikėtumų. Nuo 1957 metų esu neatsitinkamai gaidžių pareigūnas Chicagos Lietuvių Operai. Čia reikia priminti,

DIENŲ SKEVELDROS

(Atkelta iš 1 psl.)

V.

Muenchene pasirodė dokumentų rinkinys: "Beck und Gordeler". Tai apie sąmokslininkus prieš Hitlerį. Atspėkite, koks likimas buvo pramatytas Lietuvai Hitlerį nužudžius ir karą baigus? Trumpai drūtai, — Lietuva norėtų ar nenorėtų, bet turėtų įeiti į uniją su Lenkija.

Kas daugiau "nuvėsusių naujienų", kas plačiau parencenzuos?

VI.

Skundžiamasi Lietuvoje, kad "liaudies" Lenkijos ne kiekviena knyga prašmunka į okupuotą Lietuvą. Taip neseniai, lenko biologo Hirszfeldo "Mintys" konfiskuota. Ir kaip cenzoriai įsileis, jei apstu tokių štai minčių: "Būti laisvu iš malonės — tai tik nelaisvės tęsinys"; Nėra pažangos be herizijos; Galima pamiršti išbrovėlio grobuoniškumas ir smurtas, bet negalima atleisti mokslininkui, jei jis bando visa tai pateisinti mokslininkais."

VII.

Dar lenkų spauda tesigardžiuoja savo 1000 metų faktų. Ir ta proga senoji ir naujoji Lietuva pakaltinama, kad su krikštu vėlavusi, kad lenkai aukojęsi Lietuvą bekrikštydami ir t. t. Nenoromis prisimena lenko satyriko ketureilis: (laisvai verčiant) Yra dvi priežastys, dėl kurių man Lenkija įkyrėjo: per daug pašventinto vandens, permaža paprasčiausio muilo. . . J. Cicėnas

ti, kad penkių operų gaidas padėjo paruošti J. Kreivėnas, o "Vilniaus Varpus" ištiesai parengė J. Zdančius. Bet "Gražinoje" man teko klavyro ir orkestro gaidžių paruošimo vadovo pareigos. Šis malonus darbelis sugrauzė pusantros metų laisvalaikį, šalia apmokėto darbo dar teko pašvęsti 700 neapmokamų darbo valandų. Kitiems kopijuotojams susirgus arba laiku neatlikus sutarto darbo, paskutinėmis savaitėmis reikėjo pilnu tempu ruošti orkestro gaidį. Tada ir išryškėjo lietuviškos operos pastatymo praktinė pusė.

"Danos" operos klavyro rankraštis yra tokioje padėtyje, kad jį multiplikuoti choro ir solistų naudojimui yra neįmanoma. Išbraukimų daugybė, rašysena skubota, žodžiai nevisur aiškiai įrašyti. Rankraštį būtinai reikalinga perrašyti. Operos choras kiekvienais metais naudojo spausdintas gaidas su mašinėle įrašytais žodžiais. Išimtis sudarė "Rigoletto" sezonas, kai gaidos ir žodžiai buvo paruošti ranka, tačiau gražia rašysena. Tai žinodama Operos valdyba jau praeitais metais ieškojo būdų "Danos" rankraštį perrašyti. Buvo kreiptasi į J. Zdančių, bet jis, būdamas užimtas tiesioginiais užsakymais iš amerikiečių kompanijos, nesutiko laisvalaikiu šį darbą atlikti. 1967 m. pradžioje vykęs į Bostoną S. Baras Operos buvo paprašytas pasiteirauti, ar "Danos" perrašymas būtų įmanomas Bostone. Kiek žinoma, jokių teigiamų žinių po to neteko išgirsti. "Danos" reikalas buvo svarstomas paskutiniame 1966/7 metų sezono valdybos posėdyje. Iškilus gaidžių paruošimo problemai paaiškėjo, kad 1968 m. "Danos" pastatymas yra neįgyvendinamas. Yra pagaminta klavyro rankraščio fotokopija ir yra tariamasi su kai kuriais asmenimis dėl klavyro perrašymo ranka. Taip pat yra žinoma, kad ir 1967/8 metų Operos valdyba "Danos" reikalas nėra užmiršusi ir jį svarstė posėdyje.

Antra "Danos" atidėjimo priežastis yra finansinis nepasisekimas su "Gražinos" opera. Jau buvo skelbta spaudoje, kad "Gražina" atnešė 11,000 dol. nuostolio. Naujoji valdyba dar gavo apie 1,500 dol. sąskaitų. Visa laimė, kad J. Gaidelis orkestravo operą sumažintam orkestrui, ir ją bus galima statyti mažesnėje salėje (Marijos mokyklos auditorijoje). Chicagos Operos Namuose, kur kiekvienas piršto pajudėjimas unijų dėka kainuoja šimtus dolerių, atrodo, Opera greitai negalės pasirodyti, jei nenorės atsistoti visiškame bankrote.

Tikiu, kad virš minėti faktai ir priežastys patenkins Jūsų smalsumą ir galėsite užkulsiškes temas palikti ramybėje.

Dabar Jūsų įdomumui pasistengsiu suteikti žinių apie "Fidelio" operos parinkimą. Opera iki šiol statė žinomiausias standartines operas iš pasaulinio repertuaro. Beveik jų visų (berods, išskyrus "Aidą") galima buvo nuomoti sumažinto orkestro gaidas. Juo toliau, juo operų parinkimas yra sunkesnis, nes jį nulemia keli žemiau išvardinti veiksniai. Operos choras praktiškai yra operų statytojas. Todėl choras pateikia savo pageidavimus pirmoje vietoje. Statomoje operoje turi būti bent kiek dainavimo chorui. Visiškai nestatomos operos, kuriose nėra choro. Kada choras atlieka sunkų sezoną, kuriame reikalinga daug dainavimo ir pasirošimo (pvz., "Aida", "Requiem" ir "Vilniaus Varpų" koncertas, "Gražina"), jis reikalauja lengvo sezono. "Fidelio" yra tokia opera, kurioje choras turi 3 kart mažiau dainavimo negu "Gražinoje" ir 4 kart mažiau negu "Aidoje".

Kitas veiksnys, kuris apriboja operų pasirinkimą, yra orkestro sumažinimo problema. Sakysime, Opera negali statyti tikrai grandioziųjų operų (Godunovas, Chenier ir pan.), kur reikalinga masė solistų ir kur sumažinti orkestrą ir jį patalpinti nedidelėje salėje beveik neįmanoma. Dėl šios priežasties atkrepta beveik visos Wagnerio operos. Iš šiemet galvotų statyti "Otello", "Kaukių Baliaus" ir "Fidelio" nė viena neturi sumažintos orkestracijos. Lengviausiai sumažinamas iš minėtų trijų yra "Fidelio" orkestras. Pvz. "Otello" geriausiu atveju galima mažinti iki 45 muzikantų (D. Lapinsko nuomonė). Toks sumažinimo darbas pareikalaujant ir nemažų papildomų išlaidų.

Pagaliau renkant operą, yra būtina atsižvelgti į esamas lietuvių solistines pajėgas. Lietuvių solistų būrys nėra jau taip labai gausus. Opera kiekvienais metais stengėsi sudaryti solistų sąstatą vien tik iš lietuvių. Tai pavyko 95%.

Kada rengėjai atsižvelgia į virš minėtus veiksnius, iš šimto standartinių operų pasirinkimui belieka tik keletas. Todėl nenuostabu, kad 1965 m. dirig. A. Kučiūnas siūlė "Fidelio" statytinų operų sąrašė. "Fidelio" nėra archyvinė opera. Ji yra viena iš šimto populiariausių standartinių operų pasauliniame repertuare.

Kai paaiškėjo, kad ateinančiais Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo sukakties metais nebus įmanoma paruošti lietuvių kompozitoriaus operą, tai ir kilo mintis statyti "Fidelio", kuri vaizduoja neteisėtą spaudą ir pastangas iš jos išsivaduoti. Jei "Gražinos" turinys buvo patriotinis ir karžyginis, tai "Fidelio" yra idealistinis ir altruistinis. Negi visų operų siužetuose turi vyrauti tik pavydas, kerštas ir žudymas. Pasukus radijo mygtuką dažnai girdėti tik pranešimai apie plėšimą, primušimą, nušovimą. Negi pasaulyje jau nėra nė trupinėlio gėrio. Yra įsitikinimo, kad tik pavydo, keršto ir žudymo motyvais remiantis gali būti sukurta ryški operinė muzika. Meno paskirtis yra tarnauti gėriui ir grožiui. Meis-

Atsiūsta paminėti

SĖJA. Nr. 2 (98) Tautinės demokratinės minties žurnalas. Eina penkioliktieji metai. Leidžia Varpininkų Leidinių Fondas. Redaguoja red. kolegija iš Vyt. Bildušo, Edv. Boreišos ir G. J. Lazausko. Administruoja J. Urbelis. Turinyje pirmoje eilėje skaitytinas Zigmo Dailidkos diskusinis straipsnis "Siekiant kontakto su pavergta tauta" (Pranešimas, skaitytas Varpininkų suvažiavime). Panašiomis temomis rašyti ir J. Balandžio "Momento refleksai" ir K. N. "Tautinio sąmoningumo stoka". Toliau Jono Bertašiaus "Ateities planus besvarstant", Antano Suginto atsiminimai apie Mikalojų Januškevičių, buvusį Rusijos IV dūmos atstovą, M. Mangirdo Raudonosios Kinijos gresmė, Vytauto Bildušo Lenkiškasis šovinizmas ir A. Rago Kaip infiltruojami raudonieji?

PATIKSLINIMAS

Gerb. Naujienų redakcija, prašau prie gerb. A. Kučio straipsnio "Pasiklydusiam Liberalui", kurio dalis tilpo Naujienų priede rugsėjo 2, įdėti šį patikslinimą:

Buvęs katalikų spaudos (Darbininko, Tėviškės žiburių) bendradarbis A. Šalčius nieko bendro neturėjo su Amerikos lietuvių socialdemokratų sąjūdžiu. Priešingai, jų nekenė. Nepavykus jam gauti Pavergtų Tautų organizacijoje tarnybos, jis kaltę suvertė socialdemokratams ir visam VLIKui, kad menamai šie nepalaikė jo kandidatūros. Faktiškai buvo kaltas pats A. Šalčius, nes neišlaikė reikiamų kvotimų iš anglų kalbos. Po šios nesėkmės, A. Šalčius pasuko "kairėn".

Vienybės bendradarbis J. Kiznis, nors ir sukinėjosi socialdemokratų tarpe, dalyvaudavo Lietuvių Darbininkų Draugijos narių susirinkimuose, bet formaliai nei vienas nei antras tų sąjūdžių nariu nepriklausė.

Žurnalo Darbo jis buvo techniškai redaktorium tik kelių paskutinių to žurnalo numerių. J. Vlks.

Numatomas Chicagos biudžetas

Meras Daley pradėjo pasitarimus su miesto departamentų viršininkais dėl ateinančių 1968 metų biudžeto kurio projektas turi būti pateiktas miesto tarybai iki lapkričio 15 d. ir priimtas gruodžio pradžioje.

Ligšioliniais apskaičiavimais, ateinančių metų Chicagos biudžetas numatomas \$674,841,022. Šių metų biudžetas yra \$617,884,171, o ligšiolinis rekordinis 1960 metų biudžetas buvo \$643,180,047.

● Likimas yra patogus išsikalbėjimas, norint pateisinti kvailystę.

tro rankose gėrio idėja irgi gali būti meniškai atvaizduota.

Reiškiu pagarbą

Kazys Skaisgirys

KNYGA APIE MARTYNĄ JANKŲ

Pranys Alšėnas, MARTYNAS JANKUS, Mažosios Lietuvos Patriarchas. Gyvenimas, darbai ir likimo lemties vingiai. Torontas — Kanada. Leidėjas J. Bachunas, (Sodus, Mich. Tiražas 2000 egzpl. 1967 metai.

Pasklaidžius ir peržvelgus turinį šios solidžios 9 x 6 formato 400 puslapių knygos, kaip joje kruopščiausiai surankiota įmanomai visa, kas apie tą žymų Mažą - Didžiąją buvo galima surinkti, tenka stebėtis šio faktiškai pradedančio ir palyginti dar jauno rašytojo Pranio Alšėno ryžtu, išverme — ir gabumais. Tegul knygos gale yra suminėtos ir kelios kitos jo jau išleistos knygelės, bet anos visos krūvon sudėtos negali lygintis su šiuo dideliu subrendusiu darbu. Žinoma, reikia turėti galvoje, kad autorius savo darbui ten pat kaimiškystėje turėjo tikrą muzą įkvėpimą, tai paties patriarcho vyresniąją dukrą Elzę Jankutę, kuri gyvena Toronte drauge su broliu Kristupu, taigi galėjo būti ir buvo nuosirdi bei neįsustanti patarėja knygą planuojant ir informacijų versmė medžiagą renkant.

Knygos turinį atpasakoti nėra įmanoma, nes turinys užima beveik pilnus 4 puslapius, bet jau bus galima vaizduotis vien iš knygos skyrių pavadinimų: Bitėnai ir Jankų erčius; „Aušros“ šviesai skleidžiantis; Patriarchas žodžio kūrėjas ir kovotojas; Rambyno ir Bitėnų idilija; Mažosios Lietuvos istorinė apybraiža; Padangei vėl nūkaukiantis; Patriarcho tremties dienos ir mirtis; Sutelkimo nekrologo vietoj ir žodis užsklandai (Kuo garsus buvo Jankus? Svarbesni šaltiniai).

Kad visa ši knyga yra turtlinga versmė ne vien Martyno Jankaus biografijai, bet visai su jo asmeniu ir gyvenimu susietai Lietuvos istorijai ir kaip sklandžiai, lyg kokioje novelėje visa patriarcho Martyno Jankaus epocha aprašyta, čia nurašau knygos (pusl. 219 - 222) posmą, kas dėjos Bitėnuose Hitleriui Klaipėdos kraštą nuo Lietuvos atplėšiant:

Kas tuomet dėjos Bitėnuose

Į šį klausimą vaizdžiai atsako įvykių liūdininke Elzė Jankutė savo atsiminimų pluošte „Martynas Jankus palieka tėviske“:

... 1939 m. kovo 22 d. vakare girdėjome Karaliaučiaus radijo stotį pranešant, kad Hitleris pasiryžęs žygiuoti arba, geriau sakant, jau žygiuoja į Klaipėdą. Nors jau visą laiką maldėme jo veikimą Klaipėdos krašte, bet vis lig nesinorėjo tikėti. Bet štai, vakare kokią 10 valandą kažkas beldžiasi į duris. Atidarius, pamačiau — stovi penki ginkluoti rudmarsiškai, vieną iš jų pažįstu, bitėniškis jaunuolis, prieš kokį pusmetį sugrįžęs, atlikęs karinę prievolę Lietuvos kariuomenėje... Kiti visi svetimi. Revol-

verius atkišę šaukia — rėkia: „Kur tas Verraeteris?“ — išdavikas? Ginklus tegul atiduoda!“ Atsakiau jiems, kad išdavikų pas mus nėra, o ginklų neturime. „Leisk į vidų, mes patys pažiūrėsime, — pratarė vienas.

Tėvelis jau buvo atsigulęs. Na ir pasipylė visokių žodžių, kuriuos drovū čia ir rašyti. Ieškojo po baltinius, po virtuvės indus. Vienu žodžiu krata su keiksmiais ir barniais. Ant tėvelio šaukė: „Tu mus pardavei žemaičiams! Palauk, dabar mes tau parodysim!“ ir pan.

Po kratos, kuri užtruko gal kokias tris valandas, uždraudė mums naudotis telefonu ir grąsindami išėjo. Išėjo už durų paleido tris šūvius. Tai buvo ženklas, kaip vėliau sužinojome, kad ginklų nerado. O mūsų kaimo žmonės galvojo, kad visus tris — tėvelį, Kristupą ir mane — nušovė. Visi buvo išsigandę. Ypač artimiausieji kaimynai. Taip padaryti jiems ir būvę įsakyta. Bet greičiausia, kad tam bitėniškiui vadovu, kuris nors ir tris mėnesius mokėsi, kaip savo uždavinį reikia atlikti, vis dėlto lietuviškas kraujas neleido šauti į savo žmones. Kaip vėliau paaiškėjo, visi namai ir ūkis buvo apsupti SA vyrų.

Išlakstė visi darbininkai ir pagelbininkai. Lietuvių pasienio policija jau dieną prieš tai iš savo vyresnybės buvo gavusi įsakymą pasitraukti. Visi pro mūsų namus praėjo, lyg vienas sakydami. „Mes grįšime!“ Jie savo būstinėje paliko dar daug turto, šovinių ir pan. dalykų. Staigiai pasitraukdami, nespėjo visko drauge pasiimti. Pasienio policijos būstinė buvo mūsų ūkyje. Jie paliko didelę dalį šovinių toje raštinėje. Kad neturėtume nereikalingos bėdos, pasitariau su mūsų šeimninke Ona Bakaityte ir su dar neišvažiavusia policininko Juškėno žmona, ir visos nutarėme tuos šovinius pašalinti. Bet kur ir kaip? Nutarta mesti į šulinį. Tačiau šulinys nuo raštinės buvo maždaug per kokius 200 metrų. Mano pagelbininkės vilko tuos šovinius iš raštinės iki šulinio, o aš iš namo antrojo aukšto stebėjau, ar kas neatleina. Laimingai, niekam nepastebėjus, sumetėm šovinius į šulinį...

Kovo 24 d. iš ryto, apie kokią 9 val. girdime automobilio urzgimą. Įvažiuoja į kiemą gestapo. Išlipo penketas vyrų. Jie klausia: „Ar čia gyvena Martynas Jankus?“ Kaip tik tuo metu tėvelis su Kristupu tvartė šėrė gyvulius. Jiems atsakiau, kad eisiu jį pašaukti. „Ne“, sako. Mes eisime kartu.“

Iėjome į tvartą. Radome tėvelį betriūsiantį. Jis, pasižiūrėjęs į juos, sako: „Gerai, pirmia pabaigsiu gyvulius šerti, paskui galėsime kalbėtis“. Taip ir padarė. Paskui visi kartuėjome į tėvelio kambarį. Jis atsisėdė stalo gale, o tie penki gestapininkai — aplinkui stalią. Jų viršininkas buvo kažkoks aukštesnis valdininkas iš Berlyno. Penktasis iš jų buvo

Bitėnų kaimo, Klaipėdos krašto policijos valdininkas.

Ir prasidėjo klausimai.

— Ponas Jankau, aš čia turiu jums kelis klausimus, sako berlyniečiai.

— Prašau, prašau, — sako tėvelis.

— Norėčiau, kad jūs pasižadėtumėt daugiau nieko nebedirbti lietuviškiems reikalams.

Tėvelis pagalvojęs sako:

— Labai negeru laiku reikalaujate šitokio dalyko. Pernai atšvenčiau 80 metų amžiaus sukaktį, menkai laiko ir beliko...

Toliau tas vokiečių gestapininkas sako:

— Ar jūs žinote, kad čia visi vokiečiai, kad čia Vokietija, kuri čia nuo amžių buvo ir bus?

Tėvelis valandėlę tyli, nusišypso ir sako:

— Jūs dar jaunas žmogus ir negalite visko žinoti. — Tuo metu jis ištraukęs iš krūvos ant rašomojo stalo gulinčių laikraščių seną „Tilžės Keleivį“, su anų laikų rinkimų ir Reichstago duomenimis tarė:

— Žiūrėkite, čia yra rinkimų duomenys, kiek lietuvių balsavo Tilžės, Ragainės, Pilkalnio, Šilutės ir Klaipėdos apskrčiuose. Čia vėl yra statistika, kiek tuose apskrčiuose vien lietuviškai ir vokiškai kalbančių gyventojų.

Tas berlyniečių žiūrinėja laikraštį, skaito statistiką. O tuo tarpu mūsų Bitėnų policininkas — įsidrąsinęs sako:

— Juk ir aš nemokėjau vokiškai, kol nepradėjau į mokyklą eiti. O mano brolis, kurs atvažiuoja manęs aplankyti, dar ir dabar nemoka kitaip kaip lietuviškai...

Berlyniečiai kreipiasi į mus ir klausia, ar mes visi lietuviškai kalbame? Mes atsakome, kad taip, juk tai mūsų motinos kalba.

— Kaip kalbėjote mokykloje? jis toliau kamantinėja.

Sakau: „Kai pradėjom eiti į mokyklą, vokiškai nemokėjome. Mokytojas drausdavo lie-

tuviškai kalbėti ir už lietuviškai kalbėjimą bausdavo. Bet mes vokiškai kalbėdavome tik iki namų vartų.

Staiga tas berlyniečiai klausia tėvelį:

— Was halten Sie vom Fuerrer und seinen Werken? (Ką jūs galvojate apie fiurerį ir jo darbus?)

Tėvelis pagalvojęs sako: — Napoleonas ėjo iki Maskvos ir paskui turėjo sušalti.

— Ką?! šūkterėjo berlyniečiai. — Jūs sakote, kad mūsų fiureris prie Maskvos sušals?!

— Aš aiškiai sakiau: — Napoleonas ėjo iki Maskvos ir ten sušalo, — atsiliepė tėvelis.

Ir visi kiti patvirtino, kad tėvelis sakė: Napoleonas. Taip šis klausimas ir pasibaigė.

Tuo metu man dingterėjo, kad ant rašomojo stalo, po žaliuoju popieriu gulį sąrašas užnemuniečių ir tilžiškių lietuvių, kurie tuo metu buvo įsitraukę į lietuvišką laisvinimo darbą. Maniau — dabar jau baigta, iklimpome. Jei darys kratą — tai mes visi esame žuvę... Mūsų laimei, tie gestapininkai skubėjo Bitėnų vienintėlį žydą Fabijoną su šeima areštuoti, ir daugiau nekratė. Bet, Dievui dėkui, tie žydėliai iš vakaro prieš tai buvo į Lietuvą išbėgę.

Knygoje daug įdomių epizodų iš Aušros gadynės, apie Jankaus santykius su Mikšiu, Sauerveinu, Dr. Šliupu ir kun. Burba, apie Rambyno šventes ir lietuvių tautinę veiklą, plačiau iš Mažosios Lietuvos vadavimo ir pagaliau Klaipėdos krašto atvadavimo epochos, ir — Tykia tykia Nemunėlis teka, o patriarchas tremtin keliauja... Baigiant — paskutinės dienos ir mirtis svetimoje tolimoje žemėje... J. Pr.

● Moterys mėgsta tvirtus vyrus, kurie mažai kalba, bet mie lai daug klausosi.

● Meilė turi nuosavą kalbą, kurią santuoka greit išverčia į bendrinę.

KNYGA - GERIAUSIA DOVANA

TIEMS, KAS NORI ŠVENTEMS DUOTI GERŲ DOVANŲ, SILOME PASIRINKTI ŠIAS KNYGAS:

1. Dr. K. Grinius, ATSIMINIMAI IR MINTYS II t., 336 psl.	\$5.00
2. Juozas Liūdžius, RAŠTAI, 246 pusl.	\$3.00
3. M. Zoščenko, SATYRINĖS NOVELĖS, 199 pusl.	\$2.00
4. M. Gimbutienė ir kiti, MAZOJI LIETUVA, 327 pusl.	\$3.00
5. K. B. Kraučionas, SIAURUOJU TAKELIU, 178 pusl.	\$2.00
6. J. Augustaitis, ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA, 154 pusl.	\$1.50
7. Prof. V. Biržiška, SENUJU LIETUVIŠKŲ KNYGŲ ISTORIJA, du tomai 207 ir 225 pusl.	\$2.00 ir \$3.00
8. Prof. V. Biržiška, ALEKSANDRYNAS, 430 pusl.	\$7.50
9. St. Kairys, LIETUVA BUDO, 416 pusl.	\$2.00
10. Vl. Mingėla, KUN. ANTANAS MILUKAS, jo gyvenimas ir darbai.	\$6.00
11. Kipras Bielinis, PENKTIEJI METAI, 592 pusl.	\$2.00
12. Dr. Antanas J. Gussen, DANTYS, 158 pusl., minkštasis viršelis \$2.00, kietasis \$4.00	\$4.00
13. Juozas Švaistas, PETRAS SIRVOKAS, 228 pusl.	\$2.00
14. Antanas Baranauskas, THE FOREST OF ANYKŠČIAI, N. Rastenio vertimas, 40 pusl.	\$2.00
15. Mikas Petrauskas, EGLĖ ŽALCIU KARALIENE	\$5.00
16. Alfonsas Nevardauskas, PAJŪRIJAI, PAMARIAIS	\$5.00
17. Petronėlė Orintaitė, KĀ LAUMĒS LĒME, 236 psl.	\$3.00
18. Kipras Bielinis, TERORO IR VERGIJOS IMPERIJA, 310 pusl.	\$1.00

Šitas knygas galite įsigyti "Naujienu" ofise arba gauti paštu, atsiuntę nurodytas sumas čekiu arba money orderiu adresu:

"NAUJIENOS"

1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

Tautinių šokių švenčių takais

J. Vaičiūnienė

6

Kokia bus T. Š. šventės kalba, nekaltant apie daugelį šnekėtų ir apšnekėtų priežasčių, daug priklausys ir nuo T. Š. mokytojų. Jeigu t. š. mokytojas šokius mokė turtinga, taisyklinga lietuvių kalba, dar su daina, tai šokiai buvo "skaidrė" lietuvių kalbai padėti mokytis. Ir šokėjas ilgai neišsijaus, kad lietuvių kalba, daina nuo t. šokio neatskiriami. Jeigu dėstoma svetima kalba, tai tautinis šokis yra "skaidrė" svetimai kalbai mokytis. ...

Tautinių šokių mokymas neturi būti smukdymas tų, kurie kalbos pakankamai moka, bet kėlimas mažiau mokančiųjų; tad reikia lygiuoti ne žemyn, bet aukštyn. Iš judesio ir mokytojo aiškaus taisyklingo tarimo pav. dešinėn, kairėn ir t. t. šokėjas tuoj supras jo atitikmenį anglų kalboje. Visai nemokančius savos kalbos reikia mokytis atskirai.

Nors dabar ir tie mokytojai turėtų susigriebti, kurie manė, jog mūsų t. šokiams mokytis tautinės kalbos mokėti daug nereikia, kad šokti gali išmokyti net svetima kalba. Gali, gali, kur negalėsi! Bet kurios tautos bus tas "tautinis" ansamblis? Kam tie tautiniai ansambliai, šokių būreliai, svarbiausia, turi tarnauti jei ne kalbos išlaikymui! !!

Toną paduoda vyresnybės

Ta pačia logika, psichologija ir politika remiantis, tautinių švenčių, į kurias vienas ar pora krašto pareigūnų teatsilanko, ar nė vienas, ir iš viso jose lietuviškai nesuprantančių nėra, pirmasis atidaromasis žodis, sakiny, kur jis reikalingas, paskui visi kiti, privalo būti lietuviškas. Jeigu yra būtino reikalo, pakartojamas vietinė kalba. Tuo pakartojimu išskiriamai pagerbiamas atsilankęs atstovas ir jo kalba.

Valstybės pareigūno, ar jam atstovaujancio žodis turi būti pakartotas lietuviškai, neatsižvelgiant į tai, kad gal didesnioji lietuvių visuomenės dalis supranta. Tuo bus išlaikoma savigarba. savo tautinėje šventėje, esminė, garbinga, reikiama pusiausvyra, nenuvertinant savęs. Nebus akybrokštas ypač tai lietuviškos visuomenės daliai, kuri krašto kalbos neišmoko ne dėl to, kad nenorėjo ar dėl negabumo, bet dėl to, kad, savo

gyvenimą čia skirdama vien lietuviškam darbu, neturėjo laiko.

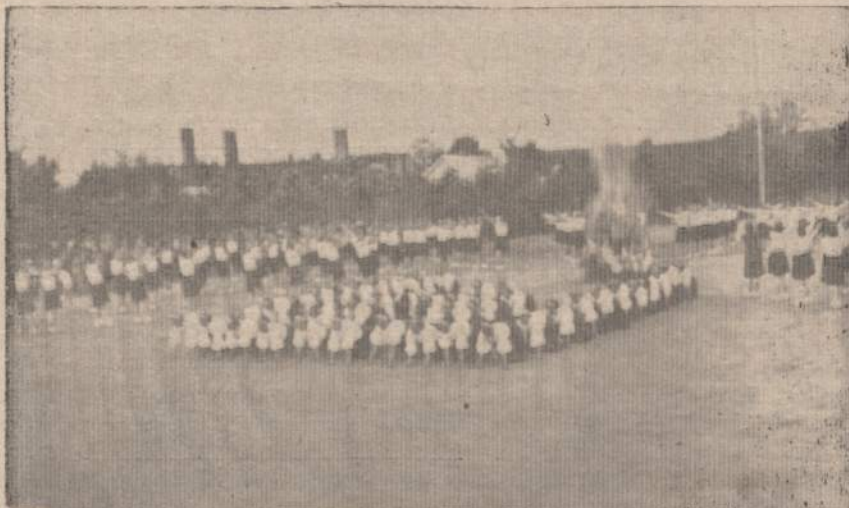
Kviestiems svečiams, nesuprantantiems lietuviškai, reikia parinkti mokančių jų kalbą asmenų, kad šiaip, su anais būdami, mokamai viską paaiškintų. Be to, svečiams įteikiamas, tam tyčia paruoštas skoningas, gražus, nedidelis leidinėlis. Jame gavėjas ras, kitaip ir negali būti, gerą anglų kalba glaustai išdėstytas reikalingas žinias, matys būdingiausių lietuviškų vaizdų. ...

Bendros, spausdintos programos perdėm lietuviškos. Viskas jose surašyta tik lietuvių kalba (išskyrus svetimųjų "biznio" garsinimus). Programose bus ir šokių apibūdinimai ir kiti paaiškinimai, kad čia pat kiekvienas galėtų pasiskaityti, nes šventės leidinį, ne kiekvienas nusipirks.

Visi sveikinimai, pasakysimos ar norimos pasakyti kalbos, ilgos ar trumpos, tautinėmis kalbomis ir išverstos į lietuvių kalbą bus išspausdintos šventės leidinyje. Jos iki paskirto laiko įteikiamos leidinio redakcijai. Leidinys savo išvaizda atitinka šventės judesio, vaizdo, garso visumą... Jis bus pasiuntinys, einantis per dabartį į ateitį.

Kam šnekėti apie tai, kas aišku! Lyg prieš kokią lietuviybės "operaciją". Todėl ir šnekama, kad aišku, kad esame daug kas įsitikinę. O spauda išnešioja pastabų ir pasipiktinimų, jog ten ir ten, tada ir tada, tokiam ir tokiam lietuvių suėjime, toks ir toks (kas spaudą seka, negali nepastebėti) kalbėtojas, lyg dirigentas, prabildamas svetima kalba, paduoda toną. "Ir jūs vaikai, taip darykit, kaip tėvelis daro." Po jo, žinoma paliepta, pranešėja, pagal toną "gražia anglų kalba" auklėja grynai lietuvišką publiką dėl poros atsilankusių svetimtaučių. ...

Net grynai tautinių ansamblių kamer-tonai, grynai lietuviškoje vietoje, tokiai pat grynai lietuviškai visuomenei, kur nėra nei vieno lietuviškai nesuprantančio, davinėja aukštus tonus, kurių lietuviškai nenori imti. Dairosi, kur čia išskiriamieji?... Šnibzdasi, kad apie mūsų žmonių tautos kalbą, gal ne po ilgo, vėl turės priminti lesingai, herderiai, goethes, rugiai, fortunatovai... O kas mes esam — Jurgis Sauerveinas... Tai nacionalistas!...

Marijampolės R. Jono mergaičių gimnazijos 1936 m. m. užbaigimo kūno kultūros programos paskutinio prieš vėliavos nuleidimą vaizdo dešinysis kraštas. Viduryje Gedimino stulpai. Kitos dalyvės atlieka, temstant užsidegus laužui, vakarinės maldos judesius. Po jos vėliava leis su Tautos himnu. Išėjimas, grojant 9 pestininkų pulko orkestrui dainų maršą.

Tautiniai drabužiai

Neabejotina, kad gražūs, tikri, puošnūs, stilingi, skoningi tautiniai drabužiai, dėvimi tautinėse šventėse ir kitose iškilmėse, vertai atsoyauja tautinei kultūrai, tautai, išskirdami ją iš kitų. Ypač tautinių šokių šventėse jie neskiriamai sutapę su tautiniu šokiu.

Žinome, kad mūsų tautiniai drabužiai, kaip ir kitų tautų, nebuvo visoje Lietuvoje savo išsišakojimu lygiai vieni. Pagal Lietuvos kraštus jie buvo skirtingi, vadinami etnografiniais drabužiais. O būdami kūryba, atskiras vienas vienas nuo kito šiuo bei tuo skirtingas.

Tautiniai drabužiai, su etnografiniais skirtumais, savybėmis, ištraukti iš laiko užtvarų, atkurti (restauruoti), gražinti gyvenimui kartu su nepriklausomybės atstatymu. Tai ateinančiais metais ir jie minės kartu su Vasario 16ja savo 50-ties metų atgimimo sukaktį. Ir bus Vasario 16-sios papuošimas.

Tačiau jie nepriklausomybės laikais atželdinti, paauginti nespėjo galutinai savo laisvam krašte subręsti ir būti visiems gerai pažįstami. Ne visi iš Lietuvos tautinius drabužius išsivežė dėl įvairių priežasčių. Vokietijos stovyklose prirėkus tautinių drabužių, siūdindavosi iš tinkamesnės Unros, Iro medžiagos ir Balfo dovanų. Taisyklingiausiai pavyko apsirengti bene Čiurlionio ansambliui, nes jam padėjo ir prancūzų zonos administratoriai prancūzai.

Amerikoje pirmaisiais metais ne visai įstengė teisingus įsigyti ir dėl jų brangumo, nors Kanadoje veikė Tamošaičių audykla, Čikagoje Prišmantų. ...

Tai I-je Tautinių šokių šventėje daugelio moterų drabužiai buvo sudurstyti iš panašesnės pirktinės, fabrikinės medžiagos gabalų. ... Tarpe jų dar šmėkščiojo ir kelios "moderniška" apsirengusios. ... Vyrai — šio krašto baltais įprastinais marškiniais, vienmarškiniais, kiti pasiraityję rankoves. Mergaitės ir berniukai su vietos parapijinių mokyklų kasdienėmis uniformomis teikė pertraukos metu mokyklos kiemo vaizdą.

II-je Tautinių šokių šventėje programos dalyviai — vyrai, vaikai buvo apsirengti tautiniais drabužiais. O daugumos moterų, mergaičių — net taisyklingi stilingi. ... Tokie, kokie nepriklausomybės laiku atkurti, išnagrinėti, nudulkinti, išvėdinti, priimti ir dėvimi.

Kadangi, kaip minėta, mūsų penkiamečių tautinių šokių švenčių programose šokiai etnografiniais skyriais neskirstomi, tai šokėjams nereikės turėti po kelias tautinių drabužių eilutes, kaip pav. savo šventėse pasirodo keleriopai apsirengę ukrainiečiai ir kiti. O pakaks vienos eilutės tikrai puikios, teisingos, pagal savo ar savo tėvų kraštą "provinciją". Dabar didesni materialiniai ištekliai ten nebūna priemonė įsigyti III-ja Tautinių šokių šventei tinkamus tautinius drabužius.

Šnekant apie mūsų tautinius drabužius, būtina stabtelėti atskirai ties moterų, vyrų, vaikų — berniukų, mergaičių tautiniais drabužiais.

Moterų drabužiai. Tikrieji moterų tautiniai drabužiai pagal vietoves skirtingi, bet visi ramiai savaip vaizdingi, prasmingi, skoningi, kultūringi, puošnūs, karališkai gražūs. ... Ar jie vieno ar kito šimtmečio kūryba, kaip gyvenime keitėsi, ne taip dabar jų dėvėjime svarbu. ... Svarbu, kad jie tų šimtmečių kūrybos suma, kad yra mūsų tautinė iškilė žymė. Kuriuose Europos kraštuose su jais būdavo pasirodoma, visur pripažinti išskirtiniais. Vilniaus lenkų vadinami karališkais. Paryžiaus išpuoselėto skonio visu-

Vasario 16 gimnazijos mokinės šoka Gėlių šokį. Kurios tautos šie tautiniai drabužiai?

Nuotrauka Schwetasch

menės (1937 ar 1938 m.) tautų parodose išskirti iš visų kitų. Lietuvių būrelį (yra Čikagoje dalyvavusių) lydėjo prancūzės šūkiu "Tre joly", labai gražu. Atsiminimui prašė leisti nusikirpti kaspinių, nuometų skiautelių. Ir čia sąmoningesnės Amerikos visuomenės patraukia dėmesį. "Kokia čia tauta, kur ji gyvena, kūrusi tokios aukštos kultūros drabužius? — klausinėjo lietuvių Vašingtone Lietuvos dienos metu. Panašų pastabų esu pasakojusi spaudoje, girdėtų tautų parodoje Čikagoje.

Tautiniais drabužiais dėvėjimas moterims pridoda ramaus, kilnaus, tauraus, pagarbaus orumo. Jaunoms — rimtumo, žavėsio, šviesos, nepralenkiamo grožio, savarankiškumo, pastovumo. . . Visas moteris išskirtinomis progomis jais dėvėjimas išgelbsti iš prekybinių, "komercinių", dažnai antiskoningų madų, iškelia aukščiau "sufabrikuotos" minios, aprėžia laikyseną, pastato į savitą tautų eilę.

Tačiau tarpe atskirų asmenų ir tautinių šokių ratelių, kurie rengiasi puikiais tautiniais drabužiais, vis daugiau pastebime scenose, matome foto nuotraukose beišsiginančių ir išsiginusių, išgamų. Nors kirpimas dar labai neiškraipytas, bet matomai "krominė" medžiaga. Spalvos sukeistos priešingai pagrindiniam deriniui. Sijonai apsigimę šviesesnių spalvų, — dzukų vilniečių, net visai šviesūs, — ir stambesnių raštų, negu liemenės, dabar tamsėja. Kitų tie tamsūs sijonai dar apvesti apačioje skersai keliomis eilėmis šviesių juostų (limavonių). O liemenės smulkesnių raštų ir tamsesnės, bent jokių būdu neturinčios būti šviesesnės, — dabar čia šviesėja. Birutės ir Mažosios Lietuvos lietuvių tautinių drabužių liemenės net juodos. Argi būtų taikomasi, verčiant, taip sakant, ir tautinius drabužius aukštyn kojom, žemyn galva, prie kasdieninės krašto dėvėsenos, ar pereinamos mados — apačia juoda, viršus baltas. Apsčiai matyti moterų išfaisai labai tamsių prisikišusių baltomis, lyg virtutinėmis priejuostėmis.

Išitikinsime, jei įsižiūrėsime, kad ir į Vasario 16-sios gimn. mokinės, šokančias gėlių šokį (Draugas 1967. VII. 21.) Jeigu nebūtų parašo, iš apsitaisymo nepažintumėm, kad tai lietuvaitės. Jei tie jų drabužiai nelaikomi tautiniais, o tokių reikalauja gėlių šokis — atsiprašau.

Vyrų tautiniai drabužiai

Šalia moterų tikrųjų tautinių drabužių apskritai, dabar dėvimi vyrų tautiniai drabužiai kur kas per prasti, per blankūs išblyškę, kuone ištisai balti, lyg vyrai būtų kokių šiltų kraštų gyventojai.

Tikrai neatsimenu, kuriame žurnale St. Pilka yra kėlęs vyrų švarkelių kirpimo ir papuošimo klausimą, kad jie, švarkeliai — liemenės kirpimu, išsiuvinėjimu sutampa su vengerkomis, vengrų tautiniais drabužiais. Atrodo apyteisingė

pastaba. Bet nemačiau ir negirdėjau, kad tautinių drabužių žinovai, tyrinėtojai, audyklos kaip nors būtų į tą pastabą atsiliepę.

Vyrų tautinių drabužių bėdas pakartotinai kelia Alfonsas Nakas Naujienų 1967. VI. 27 d. "Detroito Lietuvių Bendruomenė". Čia išrašu įdomią ištrauką.

"Kartą jau kėliau šokėjų kelnų reikalą. Pasakojau, kaip jaunuoliai turėjo naudoti ligininės sanitarų kelnes Ann Arbore, simuliuodami tautinę aprangą". (. . .) Įdomu, ar į Montrealį irgi leisime su sanitarų kelnėmis, ar įtaisysime pagaliau tikras, porai apie 50 dol. atseinančias?"

Dar įdomiau, kad tą klausimą kelia vyrai. Tai jau gerai, nes vyriškas žodis daug kur vis dar svaresnis už moterišką.

Mano išmanymu ir akimis, jeigu anos moterys, prie ratelio išmokusios vaikus skaitymo — rašto, iš naminės gamybos gamtos spalvų dažais nudažytų verpalų, susikūrė nuostabiai skoningus drabužius sau, — tai nedvejotina, kad ir vyrų drabužiams būdavo audžiama atitinkamai metų laikus, darbus ir išėigas medžiaga. Pirmiau iš gamtos (natūralių) spalvų siūlų, vėliau naminiais dažais dažytų, dar vėliau ir iš pirkinių spalvotų siūlų.

Gamtos "spalvos" kaip tik ne plieskinčiai baltos. Linas visai gelšvas, žalsvas, ("Ir pasėjau žalią liną" daina), pilksvas, kanapinis taip pat. Vilna rusva, pilksva, juosva, net juoda. Žinoma ir baltoka. Naminiais dažais dažyti siūlai jau stipresnių spalvų. Vėliau vartojami pirkiniai dar ryškesni, bet neišsiokantys. O marškiniams pamargyti — skaisgtijos, skaisčios gijos.

Iš tokių spalvų siūlų būdavo audžiami visokie lygūs mileliai, raštuoti, išilginiais, skersiniais dryžiais — dryželiais, eglutėmis, blakėmis. . . atlanguoti vaizdingesniais siūlais. Tokie audiniai dryžiniais, marginiais ir vadinami. Iš čia ir Margutis ar iš margučio marginiai.

Iš surūšiuoto žalio, nebaltinto, lino siūlų audžiamos apyverpinės, trinyčiai, keturnyčiai, iš pakulų pakuliniai. Jie skiriami kasdienos darbo baltiniams, viršutiniams užsimesti nuo dulkių, lietaus, kaitros, pav. kad ir trinyčiai — vyrų laukų darbų kelnės ir šiaip kasdieninis apsiaustas. . .

Iš geriausio, kelis kartus šukuoto lino plonų verpalų — drobės — net tokio plonumo, kad tolka perveriama per pirštą žiedą. . . Iš drobės siuvinami, be visa kita, ir išėiginiai marškiniai. Bet jie, bent išsyk, negalėjo būti tokie plieskiniai balti, kaip dabar baltinti visokiais "chemikalais". Nebūdavo tokio baltumo nė bevilkinant išbalę nuo saulės ir skalbimo. Ir čia baltinto lino baltumas kitoks, švelnesnis, negu kitos medžiagos baltinių — visokių "bovelnų" ir kitų "katonų".

Palyginus trumpoku Lietuvos šiltų vasarų laiku, vyrai galėjo avėti ir seniau

avėdavę kasdien lygiomis lininėmis kelnėmis (Dvylikos brolių juodvarniais laksčiusių pasaka). Bet šaltesniu ir šaltuoju metu — gamtos spalvų vilnonėmis, milinėmis, marginėmis. Dabar vyrų išėiginiais tautiniams drabužiams atitaityti ar reikiamai atkurti reikėtų vartoti parinktus, gražius visokius marginius.

Išėitų, kad vyrų tautiniai drabužiai galėtų būti dvejopi: pirma vasariniai — baltos, baltokos, lygiai austos, ar maišytai nebaltinto lino su baltintu, kelnės ir atitinkamu atspalviu, pereinamu į tamsumą, tamsokos liemenės, lygaus ar marginio audimo. Iš jų ryškėtųsi baltoki, įprastiniu raštu pagražinti marškiniai. Tai būtų lietuviškai liaudiškai būdinga. Nereikia nusigąsti, kad tai būtų priešingumas amerikinei (ar mados) uniformai — juodos kelnės, balti marškiniai ar baltas švarkelis, lyg lietuviškidarbo trinyčiai.

Antrojo tipo vyrų tautinių drabužių pavyzdys, bent pagrindinė mintis, galėtų būti Čiurlionio Tautinio liaudies sambūrio, susikūrusio karo metu Vilniuje. Atrodo, kad jų drabužių medžiaga, daugumos, kaip tik karo metu naminio audimo. O pasiuvimas, kirpimas, reikia manyti, pagal žinovų nurodymus. Pasižiūrėtinos senesnės nuotraukos, įdėtos 1965 m. Lietuvos Dienų V. m. nr.

Čiurlionio sambūris, būdamas čia toks vienintėlis, be abejonės, mato savo kelio gairę, įsmeigtą M. K. Čiurlionio: "Liaudies menas turi būti mūsų meno pamatas, iš jo turi iškilti savotiškas lietuviškas stilius, jis yra mūsų pasididžiavimas, nes tas gražumas, kurį turi savyje, yra grynas, savotiškas, išimtinai lietuviškas".

Kadangi moterų išėiginų tautinių drabužių čia pagal metų laikus neskirstome, tai ir iš abiejų tipų vyrų tautiniai drabužiai, laikantis pagrindinio polinkio (liemenė tamsesnė), tektų sukurti vieną išėiginų drabužių tipą? Pridedamieji papuošimai liktų tie patys: plačios juostos, kaklaraiščiai, gintarinės sagos, pokelaitės ir tt.

Vaikų tautiniai drabužiai

Atkurti vaikų tautinius drabužėlius Nepriklausomoje Lietuvoje nebuvo nei pirmaeilis, nei kelintaeilis reikalas: jiems nereikėjo būti lietuviybės išlaikymo scenoje veikėjais. Jiems tuo tarpu pakako sportinių drabužėlių, išsiskiriančių iš kasdien dėvimų. Svetur ir vaikams tautinių drabužių reikalą padiktavo lietuviškasis gyvenimas. Tėvai draugijų, sambūrių vadovai, gal niekieno nepatariamai, patys pradėjo rengti ir teberengia vaikus suaugusiųjų pamažintais drabužiais. Vertas pagarbos jų vien pasiryžimas vaikus tautiniais drabužiais rengti, nes tuo jie tautiniams drabužiams tiesia kelią į ateitį.

Clevelando "The Plain Dealer" apie Lapinską ir Stempužienę

Didžiausias Clevelando rytmetinis ir sekmadieninis dienraštis *The Plain Dealer*, besiarinančio Aldons Stempužienės recitalio proga (sekmadienį, rugsėjo 24 d. Clevelando Muzikos Instituto salėje) ir Kultūros Kongrese lapkričio 26 ir 27 dienomis Čikagoje statomo komp. Dariaus Lapinsko naujo muzikinio kūrinio *Maras* proga savo rugsėjo 6 d. laidoje paskelbė muzikos kritikės Ethel Boros intriguojantį straipsnį *Lithuanian Compressor Readies Presenta* tio. Rugsėjo 5 d. vakare *Plain Dealer* redakcijoje, Clevelande, straipsnio autorė turėjo beveik dviejų valandų interviu su soliste Aldona Stempužiene ir komp. Dariaus Lapinsku. Kritinė interviu metu net pareiškė, kad norėtų vykti į Čikagą išgirsti *Maro* premjerą.

Lietuvių kompozitorius ruošia prezentaciją

Tokia antraštė muzikos kritike Ethel Boros rašo: "Išvaizduokite kalnų laipiotoją dideliais suoliais šokinėjantį iš vienos viršūnės į kitą. Išvaizduokite daug mažų kalnelių didžiųjų kalnų tarpe, kurių kalnielis nė neliečia."

Tokius tai dalykus daro Darius Lapinskas solistei Aldonai Stempužienei parašytoje muzikoje. Kompozicijos yra ciklius penkių lietuviškų liaudies dainų, kurias ji dainuos rugsėjo 24 dieną Clevelando Muzikos Instituto Kulas salėje ir psichodelinė opera, kuri lapkričio mėnesį bus perstatyta Marijos aukšt. mokykloje Čikagoje.

Lapinskas šią savaitę buvo Clevelande, atlikdamas pasirošimus su Mrs. Stempužis, mezzosoprano, kurią *The Plain*

Dealer ir *Cleveland News* Muzikos Festivalis paskelbė "geriausia dainininke Ohio valstybėje".

Lietuvoje gimęs Lapinskas, kompozitorius ir dirigentas Mrs. Stempužienei, kai ji dainuos savo dainas, sukurtas iš lietuvių folkloro ir parašytas balsui, pianui, fleitai ir cimbolui (percussion).

Psychodelinė opera, kurios sponsorius bus Lietuvių Kultūros Kongresas, yra pavadinta "Maras", kas (angliškai) reiškia "The Plague".

Lapinskas mokslus ėjo Naujosios Anglijos muzikos konservatorijoje, Vienos valstybinėje muzikos akademijoje ir Stuttgarto valstybinėje konservatorijoje, sako, kad ta opera yra parašyta serijų technika ir joje vartojamos vokiečių, rusų, vietnamiečių, japonų, senprusių, lietuvių, latvių, anglų, žydų ir lotynų (kalbos).

Dalykas liečia modernių laikų marą — koncentracijos stovyklas, Hirošimos atominę bombą, trėmimus į Sibirą, genocidą, mirtį erdvėse ir napalo ugnies bombas Vietname. Kompozitorius sako, kad (opera) baigiasi motociklais scenoje ir besijuokiančiais ir žolę berūkančiais "hippies".

Mrs. Stempužis turi operoje sunkių Giltinės rolę. Vietomis tenka daryti aštuonių oktavų persokimus. Opera naudoja visus teatro elementus, filmą, kalbėjimą ir choro bei solistų dainavimą, audiencijos dalyvavimą ir garsiakalbius.

Lapinskas yra parašęs ir kitų tos serijinės technikos operą "Lokys". Jis sakosi naudojantis tragiškas temas, kadangi mū-

JAV Olimpinės komandos lengvosios atletikos vyriausio trenerio paskirtas Payton Jordan iš Kalifornijos Palo Alto universiteto.

• Jei tik tie apsivestų, kurie tikrai mylisi, labai daug senmergių ir senbernių būtų šioje žemėje.

• Meilė vyrams yra spindinti žvaigždė, į kurią bežiūrėdami jie užsižiopso eidami savo žemės keliu, o santuoka yra kelio duobė, į kurią jie beeidami įkrinta.

• Niekas tiek nepagerina moters pasirodymo kaip vyro pasirodymas.

sų era yra tokia, kur žmonės bijosi klausyti romantiškų dalykų scenoje. J. Pr.

SIŪSKITE PINIGUS

I LIETUVA

PINIGAI SIŪSTI PER GRAMERCY

ITEIKIAMI GAVĖJUI KAIP
PINIGAI PER BANK FOR FOREIGN TRADE.

Pristatoma per 2 savaites.
Jokių atskaitymų.

JŪS ESATE SAUGOS TIK SU FIRMA TURINCIA LEIDIMA. JOKIŲ TARPININKŲ, JOKIŲ PASLEPTŲ RINKLIAVŲ. PER 20 METŲ VEIKLA BIZNYJE GARANTUOJA JUMS PATENKINTĄ PATARNAVIMĄ. Visos perlaidos pilnai garantuotos ir apdraustos.

Turi Bankų Dept. leidimą ir apdraudą.
Apsidraudę \$20.000.00.
Oficialios USSR kvitos pasirašytos gavėjo.

Kursas:

9 rubliai už \$10.00

Iki \$30.00 — \$2.75

Virš \$30.00 — 10%

GRAMERCY SHIPPING, INC.
744 Broad St., Newark, N. J.

SIŪSKITE U. S. DOLERIŲ DOVANOMS PAZYMEJIMA pasirinkimui NAUJOSE SPECIALIOSE KRAUTUVĖSE.

Jokio mokesčio už šį patarnavimą.

Rašykite, prašydami mūsų katalogų.

GRAMERCY

(Isteigta 1945)

118 E. 28 St. New York, N.Y.

REMKITE TUOS BIZNIERIUS, KURIE GARSINASI "NAUJIENOSE"

Jau išėjo iš spaudos ir galima gauti knygų rinkoje

AMĖRIKOS LIETUVIŲ POLITIKA

Dr. Kazio Šidlausko knyga apie Amerikos lietuvių pastangas daryti įtakos į krašto politiką. 102 psl. Kaina \$1.50.

Knygos bus išsiųstos, jei \$1.50 čekis arba Money Orderis bus pasiųstas tokiu adresu:

NAUJIENOS,

1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

JONAS KAUNAS

KELIONĖ RATAIS

(Tęsinys)

Žemės problema visuomenės ūkyje ir pasaulio politikoje vis aštrėja. Čio išminčiai pradeda prisiminti kai kurias fiziko-krautų tezes. D. Rikardo mokslas apie rentą yra stropiai studijuojamas su viltimi rasti nesusipratimų paslaptis. Kas žiūrį į pramoningo krašto ateitį, tam negali nerupėti klausimas:

*kaip suvaldyti žemės
kainų kilimą,*

jeigu tai įmanoma kokiomis nors priemonėmis.

Georgistai tiki, kad žemės spekuliacija ir iš to sekantis labai spartus žemės kainų kilimas pramoninguosiuose miestuose yra moderniosios civilizacijos vėžys. Jie tiki, kad žemės (ne namų!) spekuliacija galima aptramdinti mokesčių reformomis. Su šiomis idėjomis galima šiek tiek susipažinti enciklopedijose Britanica ir Americana, str. Single Tax ir Henry George.

Šių reformininkų konferencijai patalpas davė College Jean de Brebeuf. Nakvotį buvo suteiktos vienutės p \$5.00 už parą.

Tokioje vienutėje nakvojau. Čiuzinys be spyruoklių. Ant sienos krucifiksas. Miegas sutus. Kieta lova migdo geriau, negu tabletės. Montrealio vanduo nepaprastai skanus. Visi jų vandenį gyrėme.

Susisiekimas. Miesto busų tinklas atrodo žymiai tankesnis, negu Čikagoje. Gal todėl tenai sunku gauti miesto planą, kuriame busų linijos parodomos. Metro (požeminio geležinkelio) linijos visuose planuose aiškiai parodomos, paklęsti beveik neįmanoma.

Metro linijos labai paprastos, bet, po žeme keliaujant, reikia būti apdairiam, kad nepaklystum. Informacijomis nereikia labai pasitikėti. Pareigūnai nevisada turi laiko duoti pilną atsakymą. Pašaliniai asmens patys klysta. Verta sužinoti Metro stočių pavadinimus. Dažnai tiesi gatvė turi

dū vardus. Tad stoties vardas gali gatvės vardo neatitikti (pvz. Peel ir Windsor). Persėdant reikia žiūrėti, kad neįsėdėtum į priešingos krypties traukinį. Požemyje skubant galima pamesti galvą. Skubėti tenai nereikia, nes traukiniai dažnai vaikščioja.

S. m. liepos mėn. Metro traukiniuose budavo karštoka. Sakė, kad dar nespėjo įrengti vėsinimo sistemą. Verta įsižiūrėti į požeminio traukinio mechaninius patobulimus: srovės kontaktus ir kitus dalykus. Traukinių linijos kryžmai persikerta, eidamos atskirais aukštais. Todėl mazginėse stotyse, kaip Berri de Montigny, linijų pralaidumas nesumažėja.

Paroda, kaip spaudoje minėta, yra šv. Lauryno upėje ant šv. Elenos ir Notre Dame salų, taip pat ant iškyšulio Cité du Havre. Tarp šių trijų "kontinentų" nemokamai galima važinėti normalaus pločio geležinkelio ekspresu. Smulkiau parodai apžiūrėti yra labai siauri iškeltiniai traukiniukai — minirail. Verta įsižiūrėti, kaip jie nenuvirsta. Vieni jų kainuoja po 25 ct., kiti po 50 ct. kiekvienam. Dar yra berniukų kojomis minama prie-

monė — pedicab, kuria naudojami pavargusios moterėlės.

Paroda. Į šv. Elenos salą nuvažiuoti galima busu. Aš važiuavau Metro. Tenai nuvažiuavęs, susitikau Joną Kardelį, Nepriklausomos Lietuvos redaktorių ir Jackų Sondą, Keleivio redaktorių. Visi trys einame prie JAV paviljono. Tenai prie to milžino rutulio ilga žmonių eilė belaukianti.

Kardelis prancūziškai pasišneka su mergina prie įėjimo. Jos patarimu einame šoniniu tuneliuku į rutulio vidų. Ten mus įleidžia be eilės, kaip žurnalistus. Atrodo, kad žurnalistai tenai paisomi. Pas mus Čikagoje šiek tiek kitaip elgiamasi.

Šnekų temų mūsų trejukėje atsirado tiek, kad nedaug buvo laiko domėtis Amerikos stebūklais. Akys netyčia užkliuvo už tos baidyklės, kuri bandys su dvikojais mokslininkais nusileisti ant mėnulio. Kaip ta baidyklė mėnulį pasieks, ir kaip ji ant jo nesugrius, mes negalėjome įsivaizduoti.

Apžiūrėjome ir Holivudo stebūklus. Bandėme vertinti dabartines žvaigždes. Susitarėme, kad geriausias aktorius

PILKALNIS

Kaip vokiečiai "aiškina" šios lietuviškos vietovės kilmę

Chicagoje leidžiamas vokiečių laikraštis "Abendpost" dažnai išdėdė nostalgiskų atsiminimų apie vokiečių prarastą "Heimat", ypač Prūsų Lietuvoje, o dar dažniau Rytprūsioose. Dažnai papasakojama apie buvusius kryžiuočių ordino "laiminguosius laikus", jų statytas ir valdytas pilies, steigtus miestus ir "pagonių pruzų" tarpe skleistą "kultūrą".

Naujausiai tame laikraštyje įdėtas, kaip paprastai nei šaltinio nei autoriaus nenurodant, straipsniukas "Für wahr, eine freundliche Stadt. Erinnerungen an Schlossberg-Pillkallen-Die verschwundenen drei Mühlen" (Tikrai, malonus (draugiškas) miestas. Atsiminimai apie Pilkalnį. Pradingę trys vėjiniai malūnai).

Straipsnyje kai kurių vietovių pavadinimai yra jau grynai vokiški ir be istorijos bei smulkaus žemėlapio nebeatlievinami, bet daugumas kad ir iškreiptai, tačiau aiškiai lietuviškai tebeprašyti ir ištariamai. Blogiausiai straipsnio autoriui sekėsi "išaiškinti" Mažojoje Lietuvoje arba Prūsų Lietuvoje gyvenusių autochtonų tautybę. Pavyzdžiui, jis rašo: "Pilkalnis yra senas vietovės pavadinimas, nes prosenoviškieji gyventojai savo prūsiskai — lietuviškoje kalboje (Pruzzisch-Litauischen Sprache) Schloss vadindavo pilies ir Berg kalnus, iš ko ir Pillkallen išsivystė". Bet čia pat straipsnio rašėjas perspėja, kad esą tą "Pruzzisch-Litauische Sprache" — negalima esą sumaišyti su "žemaitiškais lietuvišiais (nicht zu verwechseln mit den Szamaitischen Litauern) gyvenančiais kitapus sienos"!

Kam tas vokiškųjų skaitytųjų grasinimas "nesumaišyti" ir tos pastangos perstatyti, kad esą, prūsiskieji lietuviai buvę kas tai visiškai skirtinga nuo "žemaitiškųjų lietuvių kitapus sienos", kuomet čia pat pavyzdžiu vartojamieji žodžiai "pilis" ir "kalnas" ar "kalnus" yra tie patys kaip šiapus, taip kitapus tos sienos, arba čia pat suminėtos upės Nemūnas, Šešupė, Širvinta prasideda "kitapus sienos" ir baigiasi "šiapus sienos" tais pačiais vardais, arba čia minimos vietovės Varninkai ir Vilūnai turi abipus sienos ne tik vietovės, bet ir žmonių pavardes iš tų pačių šaknų kilusias!

Straipsnis pradedaams, kaip Winsen vietovėje prie Luhe pilies "tėviškos stuboje" kabo paveikslas, vaizduojas mieląją Šešupę (Szeszuppe). Toliau:

Plokštuma į rytus nuo senajo Nemuno slėnio (Memeltal) siaurėje ir rytuose nusileidžia linkui šešupės ir Širvintos (Schirwindt), o vakaruose linkui Insros (Inster). Maždaug pačiame viduryje lyg ant iškilaus skydo gaubo guli malonūs Schlosberg - Pillkallen (Pilkalnio) miestas.

Pilkalnis buvo senasis tos vietos pavadinimas (čia autorius suminė, jau aukščiau cituotą aiškinimą, kaip šis pavadinimas kilęs iš žodžių pilis ir kalnas ir perspėja skaitytojus saugotis nemaišyti prūsų lietuvių su žemaičių lietuvišiais!). "Jau pats vardas nurodo į tai, kad šalia miestelio esanti aukštuma, pagal kadaise čia buvusių trijų vėjo malūnų gavo "Vėjo malūnų kalno" (Windmuhlenberg) pavadinimą, rodo turėjus pagoniškos kaimiečių pilies vardą.

"Tie trys malūnai, kurie šioje aukštumoje labai nuo audrų turėdavo nukentėti, jau seniai yra išnykę. Pats kalnas senuoliams matyti bus buvęs nepaprastai svarbus kaip sargybos punktas, kadangi dėl plokštumos (plateau) susiformavimo iš čia galima apmatyti visą apylinkę per šešias mylias. Skaisčiam orui esant matomi ne tik Vilūnų (Willuhnen), Varninkų (Warningken) ir Širvintos (Schirwindt) bažnyčių bokštai, bet ir anapus senosios rusiškos sienos (Lietuvos šis autorius nemėgsta minėti) Naumiesčio (Neustadt) vienuolyno baltas keturkampis bokštas".

Tolimesnė straipsnelio dalis nebeįdomi.

Vieną vokiečiams reikia pripažinti, kad jie, nors ir dar

ties kraipė Mažosios Lietuvos vietovardžius, bet dar nors jų žodžių šaknis paliko neiškraipytas, net barbarai naciai gražiuosius lietuviškus vietovardžius tik į savo vokiškąją kalbą išsivertė, bet jų neišbraukė iš kalbos, žodynų ir žemėlapių, kaip tatai padarė naujieji barbarai okupantai, vietoje gražiųjų nuo amžių amžių lietuviškų vardu istorines lietuvių gyvenvietes pakrikštydami pavolgio ir pauralio rusiškai — mongoliškais pavadinimais.

Įdomu — kas turi naujųjų Mažosios Lietuvos okupantų sudarytą rusiškai perdirbtų vietovardžių sąrašą — kaip šiandien vadinamos gražiosios Šešupė, Širvinta, Varninkai, Vilūnai ir pats Pilkalnis?...

J. Pr.

Cosmos Parcels Express Corporation

AFFILIATED WITH PODAROGIFTS, INC.

★

PRIIMA LIETUVOJE GYVENANTIEMS GIMINĖMS UŽSAKYMUS BUTŲ, O TAIP PAT, SOVIETŲ GAMYBOS PREKIŲ: — AUTOMOBILIŲ, ŠALDYTUVŲ, TELEVIZIJOS APARATŲ, SKALBIAMŲ MAŠINŲ, PRODUKTŲ IR T. T.

★

INFORMACIJŲ IR NEMOKAMŲ KATALOGŲ GALITE GAUTI VYRIAUSIOJE ĮSTAIGOJE ARBA VISUOSE MŪSŲ SKYRIUOSE.

Cosmos Parcels Express Corporation

45 West 45th Street, New York, N. Y. 10036

Tel. CI 5-7905

yra Reksas Harrison, o geriausia aktorė — Izbieta Taylor. Mažas berniukas atsiliepė:

— Klausykite, mulkiai. Nėra geresnio aktorius už Elvis Presley. Nėra geresnės aktorės už Brigitte Bardot.

Jaunimas minties laisve naudojasi.

Užėjome ir į sovietų paviljoną. Kardelis domėjosi lietuviškomis knygomis, kurių buvo galima užtikti neviename paviljono skyriuje. Gražu, kad yra tautiečių, kurie domisi tais okupuotos Lietuvos spaudiniais, kurie liudija žūtūtinę lietuviškojo gaivalo kovą už išlikimą.

Atkreipėme taip pat dėmesį į Vilniuje gamintus reljefinius vitražus. Meistrų pavardės: K. Morkūnas, A. Stoškus ir A. Garbauskas.

Matėme ir stakles cilindriškoms mašinų dalims apdirbti. Peiliukai deimantiniai. Matyti kaž koki elektriniai kontaktai išmatavimams kontroliuoti. Galima suprasti, kad ši mašina atlieka baigiamąjį procesą. Tad, jai dirbant, drožlių ar dulkių turėtų kristi labai men-

kas kiekis. Deimantas, kaipp kietiausias mineralas, gali būti naudingas tuo, kad mažiausiai slėgia apdirbama objektą. Koku tikslumu ši mašina dirba, nepasakyta. Tenka abejoti, kad ši rusų rodoma mašina būtų geresnė už panašias Europos ar Amerikos mašinas. Vilko etiketė rodo mašinos lietuvišką kilmę.

Prieš kelis metus Škotijoje buvo mašinų paroda. Maskolų diplomatas buvo benešas pilną maišą schemų ir informacijų į savo vežimą. Parodos tarnautojai jį sulaukė.

Atsitiko škotams, kaip tai puošniajai gražuolei, kuri nori, kad visi vyrai ją matytų. Šito ji baisiai nori, bet urzgia, kai jaunikaits ją pradeda atkakliai žiūrėti ir tyrinėti:

— Šalin marmly! Liesti negalima! Tačiau pasižiūrėti tu gali, jei mano kūnas tau patinka.

Beveikščioldami po sovietų paviljoną, išgirdome moterų ir vaikų klyksmą.

— Kas čia per sensacija? — pagalvojome. Paaiškėjo, kad viena moterėlė skaudžiai užsigavo koją į vielą ar kabelį. Dalykas visai paprastas. Žiūrovas atėjo sensacijų pamaty-

ti. Susižavėjo tiek, kad nebe-matė, kur žengia.

Paviljone muzika ir dainos tik skamba. Televizijos aparatai visuose kampuose. Tautiniai šokiai, ir nieko daugiau. Maskolų moters ir vyrų sukinejasi ir tūpčioja ant ekranų, lyg automatai. Jie leidžia suprasti, kad jų darbininkai socialiai ir laimingai gyvena. Gal tai ir tiesa. Tačiau mane prisilėgė jų automatiškumas.

Prisiminiau senąjį Egipto faraoną, kuris padarė bandymą su Adomaičiu ir jo poniu. Adomaičiams buvo suteiktas laimės ir džiaugsmo klonis.

Be skausmų, be rūpesčių juodu pagyveno savaitę, mėnesį ir dar šiek tiek. Pajuto, kad pradeda kriukšėti, lyg nupe-nėti kūkai. Faraonui nežinant, pas Adomaičius užėjo išminčius elgeta Moišė.

— Ko judu čia laukiata! — sako Moišė, — tas beprotis nori, kad judu kiaulėmis pavirstumėta. Bėkita iš šito prakiekto klonio, kol dar nevelu.

Adomaičiai susimąstė, pasvarstė ir įsitikino, kad Moišė tiesą sakė. Juodu nusprendė iš sočios vergijos pereiti į alkaną laisvę. Tad, faraonui ne-

žinant, juodu iš laimės ir džiaugsmo klonio pasišalino.

Nepapirkėtas sargas (iš pasiškėjimų su N. L. redaktoriūmi). Nepriklausomos Lietuvos redaktoriui Jonui Kardeliui tenka laikytis, kaip uolai, kurią iš visų šalių visokios srovės bando griauti.

Šita "uola" vaikščioja lengvai, ką mano kojos pajuto, po parodą su Kardeliu bevaikščiojant.

— Tai, — sako, niekis. Kai buvau jaunesnis, vaikščiodavau, kaip plunksna. Vokietijoje man sulaužė koją. Chirurgas vos išgelbėjo nuo amputavimo. Jis netikėjo, kad mano koja pasveiks.

Iš jo spavzdį paėmęs, aš Montrealyje užgrūdinau savo kojas. Čikagoje mes per daug lepiname savo įgimtąją susiškimo priemonę.

Paklausiau, ar N. L. prenumeratoriai jo nespaudžia išsižadėti savosios pasaulėžiūros.

— Taip, — sako, — kai kama nepatinka mano demokratišką tautiškumą. Jiems aš pareiškiau, kad demokratinės linijos laikysinai visada.

— Skaitėme N. L. apie tą truksmą, įvykusį sovietų paviljone. Atrodo, kad Tamstai te-

“Vilnonė eilutė” be konkurencijos

Nėra kitų taip visur išplitusių ūkio gyvulių, kaip jaunikioji avis. Kur ji nesutinkama? Nebent tik ten, kur tuščios smėlio dykumos, arba kur žemę dengia amžinas ledas. Kituose rajonuose, nepriklausant nuo klimato, avis talkininkauja žmogui jau apie 8 tūkstančius metų.

Pradžioje svarbiausiu produktų buvo oda, kuri tarnavo žmogaus kūno apdangai. Sekančią eilę turėjo pienas ir mėsa. Kai išmokta austi, pirmą vietą užėmė vilna. Ji turi eilę fizinių ypatybių, kurios iškelia tos žaliavos vertybę. Vilnonė medžiaga yra tanki, lengva, šilta ir patvari. Kiekvienas džentelmenas ir kiekviena ponija nori turėti aprangą iš merinosų vilnų. Jų svarbiausias centras yra Australija. Tai kraštas, kuriam avys atneša daug pinigų ir garbės.

Skaičiuojama, kad iš viso avių ant žemės rutulio yra 859 milijonai, tame skaičiuje Australijai tenka 100 milijonų. Tenai avių auginimas nukreiptas į vilnas. Pastarosios yra aukštos kokybės — geriausias pasaulyje. Jos išvežamos į daugelį kraštų. Labiausiai į Europą. Australijos merinosai to krašto gyvulininkystėje užima labai svarbią vietą.

Avių pieno ūkyje pirmaujančią vietą užima frizų veislė. Patelės duoda apie 400 litrų pieno (rekordistės net 1000 litrų). Pienas 6% riebumo. Odos avių grupėje pirma vieta tenka romanovinei veislei. Sovietų Rusijoje ir kituose kraštuose auginama daug mėsinčių avių (apie trečdalį jų svorio sudaro taukai). Kai kurių veislių vien tik uodegos taukai sveria nuo 3 iki 9 kilogramų.

Sutinkamos avys su dideliu svoriu — pvz. gisarskinės. Jos

sveria iki 196 kg. Yra veislių su labai ilgą vilna. Pagaliau yra avių, iš kurių gaunami garsūs karakuliai. Tų avių jaunikliai gimsta su susiraičiusiais plaukais. Po 10 dienų gyvenimo tie plaukai pasileidžia ir karakulis nustoja savo vertės. Todėl tie jaunikliai užmušami pirmose po gimimo dienos. Oda su jaunais karakuliais yra brangi.

Avys yra tikrai naudingi gyvuliai. Tačiau ar ne pradėjo blukti jų garbė? Šių laikų chemija graso avims. Kažkaip kitaip šiandien žiūrime į “vilnonį” kostiumą. Parduotuvėse galima pirkti pigesnę ir estetiškai atrodančią aprangą iš elano ir kitų dirbtinų medžiagų. Chemijos darbuotojai dirba be atvangos, kad pagamintų kitas naujas medžiagas. Ar tai reiškia, kad avių giminė yra pasmerkta išnykimui?

Gyvulių auginimoje su tokia nuomone nesutinka. Iki šiol nepavyko pagaminti tokios medžiagos, kuri visais atvejais prilygtų vilnėi medžiagai. Prigimtis tebėra nepakeičiama. Avis turi užtikrintą būvį ilgam laikui. Bet ką gali žinoti? Šiais laikais viskas yra galima. Tikrai viskas. Niekur nesame tikri, kad šiandieninės pažinios ir tvirtinimai pasiliks tokiais pat ir rytojaus dieną.

Tačiau šiuo metu nei avių auginimoje, nei mokslo žmonės iš chemijos pusės pavojaus nemato. Bet situacija yra kita, negu seniau, kada vilnoniai audiniai neturėjo jokio konkurento. Dabar kalbama, kad rūbai iš elano yra praktiški ir pigesni, bet vilna lieka vilna.

Iš avių gaunami vilnų kiekiai yra įvairūs — nuo pusantro iki keliolikos kg. Cheminiu atžvilgiu vilna yra sudaryta iš balti-

mų junginių. Į jos sudėtį įeina 5 elementai (jų tarpe siera). Iš 18 amino rūgščių svarbiausia yra cistina.

Vilnai statomi griežti reikalavimai. Plaukai turi būti visame ilgyje lygūs, stiprūs, elastingi ir t. t. Pas merinosus vilnos plaukai turi būti 6 cm. ilgu.

Tai tiek apie vilnas ir avis. Pabaigai tenka pasakyti, kad avių auginimoje gali ramiai miegoti. Jų interesams niekas negrėsia. XX amžiaus pradžioje dirbtinas šilkas grąsė visai sunaikinti šilko ūkio šaką. Bet taip neįvyko. Dabar nylonai, perlonai ir kitos sintetinės medžiagos konkuruoja su vilna. Tačiau tik privers avių auginimoje įsigyti geresnių avių atrankas, kad iš jų galėtų gauti geriausių žaliavą.

Leo Kvečas

Žinomas prancūzų aktorius Maurice Chevalier rugsėjo 12 d. šventė 79 metų sukaktį. Jis pareiškė, kad dar metus jis dainuos ir šoks, o vėliau išeis į pensiją.

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILLJONUS dolerių savo apdraudimams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą — Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigus aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžia.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudus tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama Lietuviškų KLUBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudus mokeskis \$2.00 į metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopų veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus.

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA

307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10007

ko pakelti sunki dvikovė su okupantų atstovais? — pastebėjau jam.

Tada jis papasakojo apie tuos epizodus, kuriuos neįmanoma sutalpinti savaitinuko skiltyse.

Kai sovietų paviljone buvo okupuotųjų mūsų tautiečių menininkų koncertas, pakvietai į salę buvo išsiuntinti “rinktiniai” asmenims. Kardelio išleisti nenorėjo. Jis tada pareikalavo leidimo, pasiremdamas žurnalisto teise. Tada jis buvo įleistas. Tur būt, jie pajuto, kad sovietiška tvarkantys Montrealyje gali tapti karšta.

Kaž kurią dieną sovietų paviljono administratoriai suruošė vietiniams lietuviams priėmimą. Kardelis buvo ten kviečiamas, bet atsisakė dalyvauti.

Kitu atveju vietiniai komunisteliai Vytauto Klube suruošė priėmimą. Ten kviečiamas Kardelis taip pat atsisakė dalyvauti. Jame buvo Mizara, Laisvės (komunistų) redaktorius. Jam nebuvo leista kalbėti. Kodel — nepatyrčiau. Suži-

nosime vėliau, kas dedasi tarp Amerikos lietuvių komunistų.

Abiejuose minėtuose priėmimuose dalyvavo kun. F. Jucevičius, sv. Kazimiero parapijos klebonas. Šių žygių neanalizavome, suprasdami, kad kiekvienas elgiasi pagal savo kampelio interesus ir sąžinę.

Vieną kartą Kardeliui su jo ponija buvo suteikta proga pasinatyti su Vilniaus burniasturu Vildžiūnu. S. Norkeliūnaitė, Vienybės redaktorė, nufotografavo šį pasimatymą. Mūsų uola dėl to nesugriuvo.

Kitą kartą Kardeliui prisistatė Ksaveras Kairys, okupuotos Lietuvos ministro pirmininko pavaduotojas. Kairys sako: — Tamsta N. L. galėtum parašyti, kad Kairys vis dėlto parašė daug tiesos (ka žkuriamne propagandos leidinyje — J. K.)

Kardelis atsakė: — Šitai rašyti aš negaliu. Aš galiu tik parašyti, kad Kairys parašė daug netiesos.

Paskiausia naujiena buvo palirta sekanti:

Augustinas Gričius — Pivoša iš Lietuvos parašė mūsų poetui Santvarui:

— Sugrįžusieji į Vilnių labai nepatenkinti Kardeliu.

Parolos aptaizymas. Sekančią dieną, į parodą nuvykęs, nesutikau nė vieno bičiulio. Sv. Elenos saloje užėjau į Man the Explorer (Man and Life) paviljoną. Narvelio modelis panašus į kiaušinį. Jame tilptų ir dramblys. Kai kurios narvelio dalys lyg ir primena augalo šaknis. Dalys sudėtos pagal gamtos mechanikos dėsnius. Dabar tikiu, kad žmogus yra gerokai supratęs gyvybės mechanizmą, bet gyvybės paslaptis man dar neiški. Moderniojoje dailėje tenka pamatyti formų, primenančių narvelio konstrukciją.

Nervai yra aiškinami, kaip specialių narvelių audiniai Bandoma aiškinti, kaip, įspūdziams konservuojantis, atsiranda patirtis ir atmintis, be kurių protavimas būtų neįmanomas. Iš šito paviljono išsinešiau pakilusių nuotaiką. Pajutau tiesą susipynusią su grožiu. Persikėliau į Notre Dame salą.

Paviljonai skirstomi: tautiniais, tematiniiais (pvz. Man and Life), privatiniiais ir pramoginiiais.

Meksikos paviljonas vienas populiariausių. Prie įėjimo stovi petingų vyrų su žvynuo'o-

mis kelnėmis orkestrėlis — choras su gitaromis ir klarнета. Tai ne muzika. Tai ne daina. Tai vynas. Gražus ispanų pasaulio pavyzdys.

Izraelio paviljone paaiškėjo, kad žydams darbštumo ir entuziazmo nestinga. Daug ko iš jų pasimokyti galima. Neaišku tik, ar Izraelis tikrai savosiomis rankomis išsilaiko.

Žydų bendruomenės paviljonas priklauso prie privačiųjų. Jame yra Jeruzalės bažnyčios modelis. Jų informacijomis galima pasitikrinti kai kurias Evangelijos tezes.

Vaikščiojimas neišvengiamas. Apetitas auga. Valgyklos visos gamina sočius ir lengvai virškinamus patiekalus. Pakistano valgykloje ragavau žuvį. Jie brangininkai. Kinų valgykloje kramčiau kiaulės šonkaulį. Jie ne plėšikai. Meksikos bare gėriau alų. Skanus. Persikėliau į Cité du Havre iškyšulį.

Meno Galerijoje viską atidžiai apžiūrėti neįmanoma — tiek daug dvasios lobio ten yra. Mačiau Renoir'o ir kitų meistrų kūrinius, kurių Čikagoje nėra. Šitai gavau pilnesnį ju kūrības vaizdą.

(Bus daugiau)